

Els límits del creixement

Malthus: el gran impacte d'un teòric mediocre

Ara fa dos segles que Thomas R. Malthus publicava la primera edició de l'Assaig sobre el principi de població. L'impacte de l'obra no va venir tant de la seva dubtosa qualitat com dels arguments que va adduir per a limitar els ajuts als pobres.

La població augmenta més que no pas la producció d'aliments i això en un moment o altre ha de dur a un greu desastre. Aquesta simplificació és el que, si fa no fa, tothom té al cap quan parlem de Malthus. Aquest capellà anglès va escriure una de les obres més citades i menys llegides de la història de l'economia. Però el resum del missatge, amb diversos matisos, era tan clar que, a molta gent, no li ha calgut fullejar l'obra de Malthus per referir-s'hi.

Thomas Robert Malthus va néixer el 1766 a Guilford, deu anys abans que Adam Smith no publicués *Investigació sobre la naturalesa i causes de la riquesa de les nacions*. A

Malthus, el va influir molt més el contingut de l'obra de Smith que no pas el seu mètode i estil. Per això, ningú no esmentaria el llibre més conegut de Malthus com un exemple de raonament, de capacitat de visió i de claredat expositiva.

Va ser el 1798, ara fa justament

dos segles, que Malthus va publicar andnimentament el seu *Assaig sobre el principi de població*. Potser si hagués previst l'èxit del llibre, l'hauria signat. En tot cas, així ho va fer en les edicions ulteriors. La segona, amb moltes ampliacions respecte a l'anterior, va sortir el 1803 i l'autor encara en va veure quatre edicions més abans de la seva mort, el 1834.

L'obra més coneguda de Malthus es va publicar pocs anys després de la Revolució Francesa i en uns moments en què el progrés, tant en el camp social com científic i tècnic, semblava imparabile. A Malthus, el movia precisament la reacció contra aquest progrés indefinit i tampoc no veia amb bons ulls un procés igualitari.

Però, sobretot, Malthus expressava la seva por de les mesures que podien afavorir els naixements. Va arribar a proposar que en els serveis religiosos dels casaments hom advertís les parelles que haurien d'afrontar totes soles les despeses degudes als fruits, en forma de fills, del seu amor. Aquestes restriccions eren una de les limitacions possibles a l'augment d'ha-

bitants. Si no, les alternatives eren d'esperar que algunes malalties demessin la població o resignar-se als efectes de la fam, que arribaria, inevitablement, quan l'increment demogràfic fos superior a les possibilitats de la producció agrícola.

Allò que Malthus no acceptava de cap de les maneres era que les lleis ajudessin els pobres, fet que els permetia de tenir massa fills i d'agreujar el problema. I és precisament aquest aspecte, no sempre destacat, del pensament de Malthus que va ser aprofitat per les classes benestants. Per això Malthus no simbolitza la crida sobre els perills de l'augment demogràfic, sinó més aviat l'oposició a l'estat del benestar *avant la lettre*. Els arguments de Malthus, no per poc consistents varen deixar de ser útils a les classes acomodades, i tenen molta responsabilitat en la supressió de les lleis d'ajut als pobres.

No seria just de parlar de Malthus, tanmateix, sense referir-se a algunes aportacions més ben valorades en el camp de l'economia. Així, en el seu llibre *Principis d'economia política considerada amb vista a la seva aplicació pràctica*, publicat el 1820, deia que la producció de mercaderies podia ser superior a la capacitat de la gent de comprar-ne, fet que portaria a una superproducció, deguda tant als in-

gressos insuficients dels treballadors –potser per poca previsió a l'hora de tenir fills– com al fet que la gent no es volgués gastar els diners consumint coses. Les conseqüències serien l'estancament econòmic i la gran crisi. Això representava, en aquells temps, un crit d'alerta inèdit sobre una possible falla del sistema capitalista.

Malthus pensava que això podia arranjar-se amb una classe de consumidors que considerava no productius, com ara metges, advocats, soldats o servents. Avui, amb el creixement del sector serveis, Malthus tindria dificultats per classificar les activitats productives i les improductives.

Del llibre de Malthus –concretament, de la primera edició– n'hi ha traducció al català. Va ser publicada el 1985 per Edicions 62 a la col·lecció "Clàssics del Pensament Modern", amb pròleg de Jordi Pascual. Tret dels estudiosos o dels lectors amb molta força de voluntat, no és probable que gaire gent s'empassi les dues-centes pàgines del text. Tanmateix, llegir el pròleg i arribar allà on es pugui és un exercici recomanable, si més no per conèixer de prop el que deia el controvertit Malthus.

El seu llibre no ha estat tan valuós científicament com influent. De fet, no solament va servir per eliminar lleis d'ajuts als pobres, si-

ARXIU / EFE

Retrats de Thomas R. Malthus. Capellà nascut a Guilford (Anglaterra, 1766), autor del llibre *Assaig sobre el principi de la població*.

Experts de diferents àmbits, des de l'economia al medi ambient, passant per d'altres camps, responen dues preguntes clau sobre la discussió dels límits del creixement econòmic i humà actuals:

1 Hi ha límits naturals al creixement?

2 Són adequats els índexs econòmics actuals per mesurar el creixement?

Coordinat per **Enric Rimbau**

Toni Font

Consultor ambiental i membre de la junta directiva internacional de Greenpeace.

1 Sí, pens que sí. Crec que hem de fer un exercici per a sotmetre'ns una mica als ritmes naturals i no hem de creure que estem per sobre de tot el que ens envolta, sinó que en formam part.

És el cas de Mallorca, per exemple, que té uns recursos hidràulics força grans i hem arribat al seu límit d'explotació. En canvi, continuem pensant que podem continuar gastant-ne més i més... És una concepció equivocada. Hem de veure fins on podem arribar per seguir un desenvolupament harmònic amb allò que ens envolta. Hi ha una fe absoluta en la

tecnologia que resoldrà tots els problemes, però veig que és la mateixa tecnologia que crea els problemes.

Els economistes no es posen d'acord en la manera com es pot aconseguir un desenvolupament del benestar que no hipotequi les possibilitats de les generacions que han de venir. És urgent anar exercitant nous models de societat que es puguin instaurar a escala planetària.

2 Pens que no. Dins de tots aquests índexs actuals impliquem, per exemple, la despesa militar, que no causa

JOAN CELIÀ

Malthus no va preveure que la producció dels aliments

ARXIU / EFE

Malthus considerava que l'augment de població constant duria a un greu desastre per la falta d'aliments. A l'esquerra, imatge d'una plantació d'arròs, a la dreta, una imatge del Japó, un dels països més superpoblats del món.

nó que va fer pensar molt un naturalista anomenat Charles Darwin. Aquest ja havia madurat el tema de l'evolució de les espècies, però explica que tot llegint el llibre de Malthus, el 28 de setembre de 1838, li va venir la inspiració que li faltava. Si la producció d'aliments es convertia en un factor limitant de la població, forçosament havien de sorgir lluites entre els individus per obtenir nutrients. És en bona part gràcies a aquesta lluita per la supervivència que Darwin va acabar d'elaborar la teoria de la selecció natural i supervivència dels grups més adaptats. Malthus, poc impactant com a economista

teòric, va ajudar a fer sorgir una de les teories científiques més importants i decisives de la història.

Malthus no va preveure que la producció d'aliments podia millorar, si variaven els processos. En plena revolució industrial podia, si més no, haver-ho intuït com una possibilitat. Així ho va veure un altre economista, John Stuart Mill que, mig segle just després de Malthus (1848), va publicar els seus *Elements d'Economia Política*. Mill hi manifestava que al món podia continuar augmentant la població, suposant que els mitjans de subsistència milloressin i que el capital també anés amunt. Però hi

afegia que no veia raons per a desitjar aquest creixement, si la Terra havia de perdre una part important de les coses agradables que posseïa per donar cabuda a una població més gran, però no necessàriament millor ni més feliç. Per tant, Mill esperava més del raonament sobre el que era desitjable que no pas de la voluntat de tirar endavant amb el que fos possible. Sens dubte, aquests eren uns plantejaments molt més avançats que no pas els de Malthus i, malauradament, fins i tot més que no pas els de molts economistes actuals.

Xavier Duran

benestar, sinó que és un auguri de tot el contrari. Hi ha moltíssims factors que es reflecteixen en el PIB, que el fan créixer, però que de cap manera són indicadors de progrés, ni de benestar, ni de res.

Com a mostra del menyspreu del sistema actual envers les persones. Tenim els indicadors que defineixen el llistó per sota del qual no es pot formar part de la moneda única europea. Cap d'ells penalitza els països amb elevats nivells de destrucció ambiental, ni es marca un índex d'atur mínim per a accedir al Sistema Monetari Europeu, a la quota de poder.

Vist el poder de transformació que han tingut els plantejaments amb índexs econòmics com a objectiu, cal admetre que és realment lamentable haver per-

dut l'ocasió d'encarar una cursa a la baixa dels impactes ambientals del desenvolupament, de l'atur o de la reducció de la toxicitat ambiental amb una estratègia similar, que haurien pogut fer del continent europeu un lloc molt més habitable.

A nivell planetari s'està produint una migració de rendes cap a països dels anomenats del tercer món, que generen expectatives insostenibles allà sense anar acompanyades d'un desenvolupament harmònic amb l'entorn.

Tanmateix, quan els costos de producció en aquests països considerin els mateixos condicionants que als països que s'anomenen desenvolupats —els seus principals consumidors— les perspectives d'expansió es veuran trenca-

Joana Díaz

Directora del Centre d'Estudis d'Informació Ambiental.

1 Sembla que només hi ha una resposta. Tinc una visió molt malthusiana, en aquest sentit. El model de sostenibilitat es pot relacionar amb el concepte de la petjada ecològica (que relaciona els recursos que es consumeixen i els residus que es generen amb un espai geogràfic concret). Per exemple, Barcelona, seguint a-

MIREIA MARGENAT

